



Högsta domstolen  
Box 2066  
103 12 Stockholm

## **YB ./.** riksåklagaren ang. brukande av falsk urkund

*(Svea hovrätts dom den 6 december 2017 i mål nr B 5675-17)*

Högsta domstolen har förelagt mig att inkomma med svarsskrivelse. Jag vill anföra följande.

### **Min inställning**

Jag bestrider ändring av hovrättens dom och anser att det inte finns skäl att meddela prövningstillstånd i målet.

### **Bakgrund**

#### **Åtalet**

YB åtalades för brukande av falsk urkund för att i samband med att han greps av polis (för snatteri) ha åberopat dels ett förfalskat körkort, dels ett förfalskat identitetskort samt innebar åtgärden att det fanns risk för att handlingen skulle uppfattas som äkta.

YB åtalades också för snatteri.

#### **Tingsrättens dom**

YB förnekade att han gjort sig skyldig till brukande av falsk urkund.

Tingsrätten dömde YB för snatteri och brukande av falsk urkund till villkorlig dom.

Tingsrätten anförde följande beträffande åtalet för brukande av falsk urkund.

När det därefter gäller frågan om YB gjort sig skyldig till brukande av falsk urkund konstaterar tingsrätten inledningsvis att det är utrett att YB i samband med att han greps av polis för snatteri har haft på sig dels ett förfalskat körkort, dels ett förfalskat identitetskort. Enligt tingsrätten har YBs bekräftelse av att identitetshandlingarna varit hans inneburit att han åberopat handlingarna och detta har inneburit en fara i bevishänseende. De omständigheter som YB har redogjort för avseende hur han skaffat sig identitetshandlingarna i Belgien är sådana att han måste ha insett att det förelegat en avsevärd risk för att handlingarna inte var äkta. Då han trots detta åberopat dem har han uppsåtligt brukat dessa och ska därför dömas i enlighet med åklagarens påstående.

### **Hovrättens dom**

YB överklagade tingsrättens dom till hovrätten och yrkade att hovrätten skulle frikänna honom från åtalet för brukande av falsk urkund och till följd av detta bestämma påföljden till dagsböter, vilka ska anse erlagda genom frihetsberövandet som förevarit i målet.

Hovrätten fastställde tingsrättens domslut.

Hovrätten anförde följande beträffande åtalet för brukande av falsk urkund.

Av den skriftliga bevisningen är det styrkt att körkortet och identitetskortet är förfalskningar. Hovrätten gör inte några andra bedömningar än de som tingsrätten har gjort i fråga om att YB åberopat körkortet och identitetskortet på sätt som krävs för straffansvar samt att detta inneburit fara i bevishänseende. Det är utrett att detta har skett i Arresten Västberga. När det sedan gäller frågan om YB har haft uppsåt till att körkortet och identitetskortet var förfalskningar gör hovrätten följande bedömning.

Genom YBs egna uppgifter om hur det gick till när han fick handlingarna samt uppgifterna på handlingarna avseende giltighetstid och uppgiften om medborgarskap på identitetskortet anser hovrätten att YB måste ha insett att handlingarna var förfalskningar. Han har alltså haft uppsåt till att handlingarna inte var äkta och ska därför dömas för brukande av falsk urkund. Tingsrättens dom i denna del ska därför stå fast.

### **Överklagandet**

YB har överklagat hovrättens dom och yrkat att Högsta domstolen med ändring av hovrättens dom ska frikänna honom från ansvar för brukande av falsk urkund.

YB har som skäl för prövningstillstånd anfört följande. I många fall som rör brukande av falsk urkund påträffas i samband med gripande och visitation en falsk identitetshandling på gärningsmannen, som fråntas denna och därefter tillfrågas om identitetshandlingen är dennes samt om identitetsuppgifterna är korrekta. Den straffrättsliga bedömningen av detta agerande skiljer sig markant åt mellan domstolarna och de domare som dömer. Frågan är om detta kan anses som ett åberopande av den falska urkunden. Attunda tingsrätt har i en dom av den 20 mars 2017 i mål B 1438-17 kommit fram till att förfarandet inte är ett brottsligt agerande eftersom ett åberopande av falsk urkund förutsätter att gärningsmannen på ett aktivt sätt uppvisar eller hänvisar till den förfalskade handlingen. Att domstolarna gör vitt skilda bedömningar av samma agerande är naturligtvis inte tillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt, varför det finns ett uppenbart behov av klargörande avgörande från Högsta domstolen i frågan, dvs. om en bekräftelse av en identitet i en förfalskad handling av ägandet av en förfalskad handling i sig ska anses utgöra ett sådant åberopande som enligt lagens mening ska föranleda straffansvar.

## Grunderna för min inställning

### Den rättsliga regleringen

Straffbestämmelsen om brukande av något förfalskat finns i 14 kap. 10 § brottsbalken. Bestämmelsen fick sin nuvarande lydelse genom en reform som trädde i kraft den 1 juli 2013. I övrigt fick bestämmelsen sin lydelse genom 1948 års strafflagsrevision.

Enligt denna bestämmelse ska den som, bl.a., åberopar falsk urkund eller annars brukar en sådan, på ett sätt som anges i samma kapitel dömas, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, för brukande av det förfalskade som om han eller hon själv gjort förfalskningen. I detta fall är fråga om falska urkunder (urkundsförfalskning, jfr 14 kap. 1 § brottsbalken).

Kriminaliseringen träffar främst fall där någon annan än förfalskaren brukat urkunden.

*Åberopande* av en falsk urkund innebär normalt att genom ett skriftligt eller ett muntligt meddelande hänvisa till den åberopade urkunden beträffande utställare och innehåll. Vid skriftligt meddelande är det tillräckligt att meddelandet avsänts. Ett åberopande förutsätter inte att urkunden är omedelbart tillgänglig, utan bara att den är identifierbar. En urkund kan också åberopas genom företeende av en kopia eller en avskrift. Att åberopa en urkund enbart i ett annat hänseende än det i vilket den är falsk medför inte ansvar. (Se t.ex. NJA II 1948 s. 423 och s. 478, Ulväng m.fl., Brotten mot allmänheten och staten, 2 uppl., s. 119 och SOU 2007:92 s. 51.)

Begreppet *annars brukar* innebär att man ska sätta bevismedlet i funktion såsom sådant. Bruket är i regel ägnat att vilseleda. Praktiskt taget varje sätt där urkunder används som bevismedel omfattas av kriminaliseringen. Det kan, enligt Ulväng m.fl., vara fråga om alltifrån att erbjuda någon att köpa det förfalskade till att pantsätta eller presentera det som bevis för någon. (Ulväng m.fl., a.a., s. 121 och Leijonhufvud m.fl., Brottsbalken, En kommentar, BrB 14:10 s. 3.)

För straffansvar erfordras också en effekt – förfalskningsåtgärden ska innebära *fara i bevishänseende*. I effektrekvisitet ligger ett krav på den falska produktens yttre beskaffenhet; det förfalskade ska vara så likt en äkta urkund att det är något så när sannolikt att en förväxling kan ske eller att det förfalskade på annat sätt tas för äkta. Faran ska föreligga i förhållande till själva brukandet.

### **Min bedömning**

I målet är utrett att YB tagit befattning med två falska urkunder – ett körkort och ett identitetskort.

YB bar de bägge korten på sig när han greps av polis, misstänkt för stöld. Polismannen Mikael Sundberg har i förhör uppgett att han efter att ha påträffat korten på YB vid visitering vid gripandet, visade korten för YB i arresten, varpå han frågade YB om det var dennes kort samt att YB då muntligen vidhöll att det var hans identitetshandling och hans körkort samt att han hade den behörighet som körkortet utvisade. Enligt uppgift i tingsrättens dom har YB uppgett att han på fråga från polisen om handlingarna var hans och om de var äkta svarade ja, att dessa var original som han fått från Belgien.

I flertalet fall torde ett åberopande innebära att gärningsmannen på eget initiativ, muntligen eller skriftligen eller genom fysiskt agerande, hänvisar till en falsk urkund såsom äkta. Beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, bl.a. hur, när och i vilket syfte en fråga om handlingarnas äkthet ställs, måste också ett bekräftande av handlingarnas äkthet kunna anses som ett åberopande av handlingen.

Enligt min bedömning måste YB, genom att upprepade gånger muntligt bekräfta att det var hans, äkta, identitetskort respektive körkort som polismannen förevisade honom efter gripandet, anses ha hänvisat till de båda falska urkunderna såsom äkta urkunder, utvisande bl.a. medborgarskap i ett EU-land och rätt att vistas i riket. Härigenom måste YB anses ha åberopat urkunderna i den mening som avses i bestämmelsen i 14 kap. 10 § brottsbalken. Som hovrätten funnit har detta förfarande också inneburit fara i bevishänseende.

Hovrättens dom ska mot denna bakgrund stå fast.

### **Prövningstillstånd**

#### **Prejudikatdispens**

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar. Den enskildes intresse av att få till stånd en prövning i Högsta domstolen kan alltså inte föranleda prövningstillstånd på denna grund (Fitger, Rättegångsbalken, s. 54:26).

Högsta domstolen har inte i något avgörande närmare utvecklat hur begreppet *åberopa* i den mening som avses i 14 kap. 10 § brottsbalken ska förstås.

Utvecklingscentrum Stockholm, som inom Åklagarmyndigheten ansvarar för rätts- och metodutvecklingsfrågor avseende frågor om förfalskningsbrott, har uppgett att de hittills inte fått några frågor från åklagare som rör i målet aktuell frågeställning. Utvecklingscentrum Stockholm har vidare uppgett att någon osäkerhet i praxis rörande hur situationer liknande den i målet aktuella ska bedömas straffrättsligt inte har kunnat skönjas, men att praxis framdeles kommer att bevakas.

YB hänför sig i överklagandet till en dom av den 20 mars 2017 från Attunda tingsrätt i mål B 1438-17 där åtalet för brukande av falsk urkund ogillades eftersom ett åberopande av urkunden inte kunde föreligga eftersom enbart ett bekräftande av ett påstående inte kunde anses som ett åberopande av urkunden. Av domen framgår dock inte klart huruvida bekräftandet endast hänförde sig till felaktiga namnuppgifter eller till de falska urkunder där namnuppgifterna förekom.

I detta mål har tingsrätten och hovrätten kommit till samma slutsats, nämligen att YBs upprepade vidhållande av äktheten i identitetskortet respektive körkortet innebär att han också åberopat de falska urkunderna. Enligt min uppfattning bör inte råda någon tvekan om att den aktuella bestämmelsen kan tillämpas på det sätt som domstolarna gjort i just detta fall. Några klagande uttalanden av Högsta domstolen i denna fråga erfordras därför inte.

Till detta kommer att prövningen i målet till viss del är beroende av hur bevisningen i målet värderas, varför det finns viss risk för att ett uttalande av Högsta domstolen skulle få begränsad räckvidd utanför det enskilda målet.

Sammanfattningsvis anser jag att en prövning av målet inte skulle vara av vikt för ledning av rättstillämpningen. Jag avstyrker därför prövningstillstånd.

### **Bevisuppgift**

Jag ber om att få återkomma med bevisuppgift för det fall Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd i målet.

Anders Perklev

Hedvig Trost

Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm  
Söderorts åklagarkammare i Stockholm (AM-65535-17)  
Assistentåklagaren Elin Malmberg